

Witold Kaczmarek
Józef Malinowski
Jarosław Matysiak
Poznań

MATERIAŁY BOLESŁAWA WIEWIÓRY
(1926–1963)
P.III–41

Bolesław Wiewióra urodził się 25 stycznia 1926 roku w Toruniu z ojca Pawła – aplikanta adwokackiego i matki Zofii z Dankowskich. Bo szkoły powszechnej uczęszczał początkowo w Toruniu, a następnie w Poznaniu, dokąd przeniósł się wraz z rodzicami w 1934 roku. Do wybuchu II wojny światowej w 1939 roku ukończył 6 klas szkoły powszechnej. W latach okupacji niemieckiej był zatrudniony w charakterze gońca w kancelarii niemieckiego adwokata w Poznaniu.

Po wojnie rozpoczął naukę w poznańskim Gimnazjum i Liceum im. Karola Marcinkowskiego, które ukończył w 1947 roku, uzyskując świadectwo dojrzałości. Po maturze przez krótki czas pracował w poznańskim Teatrze Aktora i Lalki jako pracownik biurowy, a następnie w Centrali Tekstylnej jako statystyk. Do szybkiego podjęcia pracy zarobkowej zmusił Bolesława Wiewiórę trudna sytuacja finansowa w domu rodzinnym, jaka zapanowała po zgonie ojca. Jednakże jeszcze w tym samym 1947 roku, rozpoczął studia na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego (UP), które ukończył w 1951 roku uzyskując tytuł magistra praw.

Jeszcze jako student został powołany 1 września 1950 roku na stanowisko zastępcy asystenta w Katedrze Prawa Międzynarodowego Publicznego UP. W następnych latach zajmował kolejno stanowiska: młodszego asystenta (od 01.09.1951 do 30.11.1952), starszego asystenta (od 01.12.1952 do 30.09.1954), adiunkta (od 01.10. 1954 do 20.12.1961) i docenta (od 21.12.1961 roku). W czasie studiów i w pierwszych latach pracy na UP pełnił funkcję przewodniczącego koła naukowego studentów prawników.

Z dniem 1 lutego 1954 roku przeszedł na okres kilku miesięcy do pracy w Ministerstwie Spraw Zagranicznych, otrzymując nominację na stanowisko sekretarza Ambasady PRL w Berlinie. W tym czasie odbył podróże do Moskwy i Pekinu oraz do Korei w charakterze członka Polskiej Misji Wojskowej przy Komisji Nadzorczej Państw Neutralnych.

Od kwietnia 1954 roku powrócił do pracy w Uniwersytecie Poznańskim. W celu pogłębienia studiów przebywał od 15 lipca do 12 sierpnia 1957 roku w Akademii Prawa Międzynarodowego w Hadze. Efektem pobytu w Hadze oraz wcześniejszej działalności badawczej było opublikowanie dysertacji *Granica polsko-niemiecka w świetle prawa międzynarodowego* wydanej przez Instytut Zachodni w 1957 roku, za którą otrzymał stopień kandydata nauk prawnych, na podstawie uchwały Rady Wydziału Prawa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (UAM) z 14 kwietnia 1958 roku. Nadto za pracę tę – wydaną w kilku wersjach językowych – został uhonorowany Nagrodą Naukową Młodych Miasta Poznania za rok 1960. Odtąd kwestie stosunków polsko-niemieckich w aspekcie prawa międzynarodowego oraz problematyka interpretacji umów międzynarodowych stały się dominujące w jego pracy badawczej.

Na przełomie lat 1957–1958 Bolesław Wiewióra uzupełniał wiedzę w Uniwersytecie w Cambridge, jako stypendysta The British Council. Zaprezentowana na tym Uniwersytecie praca dyplomowa *Recognitio of Territorial Transfer in International Law* (pisana po powrocie autora do kraju w latach 1960–1962) nie została pozytywnie przyjęta.

W 1961 roku na podstawie rozprawy *Uznanie nabytków terytorialnych w prawie międzynarodowym* otrzymał stopień naukowy doktora habilitowanego oraz stanowisko docenta w UAM. Ponadto za tę pracę – już pośmiertnie – w marcu 1963 roku, w konkursie ogłoszonym przez prawnicze czasopismo naukowe „Państwo i Prawo” na najlep-

szą pracę habilitacyjną, przyznana została Bolesławowi Wiewiórze I nagroda ufundowana przez Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego.

Opublikował łącznie 4 monografie, wliczając w tę liczbę pracę doktorską i habilitacyjną. Był współautorem kilku syntez, podręczników i skryptów. Ogłosił 19 rozpraw i artykułów w takich pismach, jak m.in. „Państwo i Prawo”, „Przegląd Zachodni” i „Ruch Prawniczy i Ekonomiczny”. Przygotował także 46 artykułów recenzyjnych.

Od 15 maja 1956 roku podjął równoległą pracę – obok pracy w macierzystym Uniwersytecie – w Instytucie Zachodnim, początkowo w niepełnym wymiarze godzin. Od 1 lutego 1963 roku przejął cały etat, przewodnicząc Sekcji Prawa Międzynarodowego. 1 września 1963 roku wybrany został na stanowisko sekretarza naukowego.

Bolesław Wiewióra brał również czynny udział w życiu naukowym. W latach 1958–1963 wyjeżdżał z odczytami do Berlina, Insbrucku, Pragi, Rzymu i Wiednia. W 1961 r. uczestniczył w Szwecji jako obserwator szwedzko-kanadyjskiego seminarium World University Service of Canada oraz w polsko-amerykańskiej konferencji „okrągłego stołu” w Jabłonie. W 1962 roku przewodniczył seminarium polsko-kanadyjskiemu WUS (World University Service).

Był członkiem wielu organizacji i towarzystw naukowych, m.in.: Association of Attenders and Alumns of the Hague Academy of International Law (od 1957 r.), Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (od 1958 r.). W PTPN pełnił także funkcję członka Komisji Nauk Społecznych.

Pracując w Instytucie Zachodnim przyczynił się wnie do powstania w 1960 r. pisma „Polish Western Affairs”, będąc w późniejszym okresie także sekretarzem redakcji tego periodyku.

Pracę naukową i społeczną z powodzeniem łączył z dużym zaangażowaniem politycznym. W Instytucie Zachodnim przewodniczył Oddziałowej Organizacji Partyjnej Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, a w maju 1960 roku powołany został do składu Komisji Prasowej Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Poznaniu.

Za swą działalność odznaczony został m. in. Złotym Krzyżem Zasługi (1958 r.).

Żonaty od 1949 r. Wandą Elżanowską-Trzcińską. Małżeństwo miało syna Michała.

Zmarł nagle 17 lutego 1963 roku. Pochowany został 21 lutego na poznańskim Cmentarzu Komunalnym nr 2 na Junikowie (pole AZ; rząd L; miejsce 19).

Spuściznę po Bolesławie Wiewiórze PAN Archiwum w Warszawie zakupiło od wdowy Wandy Wiewiórowej w 1970 roku. Nie obejmuje ona kompletnego dorobku naukowego autora spuścizny. Pewne uzupełnienie dla tych materiałów stanowią akta przechowywane w Archiwum UAM oraz w Archiwum Instytutu Zachodniego w Poznaniu.

Początkowa objętość spuścizny wynosząca ok. 0,90 cm, w wyniku porządkowania i nowego rozłożenia materiału oraz usunięcia licznych, niezapisanych kart, zmalała do ok. 57 cm. W wyniku prac porządkowych materiały podzielono na 5 grup rzeczowych. Materiały w grupach ułożono w porządku chronologiczno-rzeczowym (w grupach I, II, IV, V) oraz alfabetycznym (w grupie III).

W grupie I – materiałów twórczości naukowej – uwagę zwracają jednostki oznaczone numerami 5, 9, 15, 19, jako zawierające niepublikowane prace Bolesława Wiewiory.

W grupie II, zawierającej materiały działalności naukowej, godne polecenia są materiały seminarium polsko-kanadyjskiego World University Service (j. 44), którego twórca spuścizny był współorganizatorem.

Grupę III stanowi szczupła korespondencja, dotycząca w dużej mierze sfery działalności społecznej i naukowej Bolesława Wiewiory. Korespondencję podzielono na wychodzącą i wpływającą (j. 46 i 47). Wykaz korespondentów w układzie alfabetycznym umieszczono w aneksach 1 i 2.

Na grupę IV – w której zgromadzono materiały o twórcy spuścizny – składają się recenzje prasowe publikowanych jego prac (j. 48) oraz opinie związane z dorobkiem naukowym, autorstwa prof. R. Bierzanka i prof. K. Libery (j. 50).

Grupa V, to materiały obce, nie związane bezpośrednio z osobą Bolesława Wiewiory, ale poświęcone zagadnieniom, które żywo go interesowały. Są to wydawnictwa Zachodniej Agencji Prasowej dotyczące stosunków międzynarodowych po II wojnie światowej. Wydawnictwa te nie zawierają danych o miejscu i dacie wydania, a także o ich autorach.

Materiały Bolesława Wiewiory pozyskane przez PAN Archiwum w Warszawie nosiły ślady pewnego uporządkowania, dokonanego przez niego samego. Autor niniejszego opracowania, porządkujący te akta w okresie od czerwca 1989 roku do lutego 1990 roku, starał się zachować do tego stopnia, jak było to możliwe, układ wprowadzo-

ny przez twórcę spuścizny. Stąd m. in, część korespondencji urzędowej zamiast zbiorowo w grupie III, znajduje się w pozostałych jednostkach, z którymi związana jest merytorycznie. Uzupełnienia, poprawki oraz przeredagowanie tekstu wprowadzili w czerwcu 2026 roku Józef Malinowski i Jarosław Matysiak. Inwentarz zamykają 3 aneksy.

Po uporządkowaniu spuścizna liczy 53 jednostki. W zbiorach PAN Archiwum w Warszawie Oddział w Poznaniu posiada sygnaturę P.III-41.

Źródła i bibliografia

1. Materiały Bolesława Wiewióry, Polska Akademia Nauk Archiwum w Warszawie Oddział w Poznaniu, sygn. P.III-41, j. 42, 47, 48.
2. Akta personalne Bolesława Wiewióry, Archiwum Instytutu Zachodniego w Poznaniu (bez sygnatury).
3. Akta personalne Bolesława Wiewióry, Archiwum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, sygn. 205/8/176.
4. Kłafkowski A., *Bolesław Wiewióra*, „Państwo i Prawo”, R.18, 1963, nr 2, s. 690.
5. Tegoż., *Bolesław Wiewióra (1926–1963)*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, R. 25, 1963, nr 2, s. 387.
6. Tegoż., *Twórczość naukowa Bolesława Wiewióry w zakresie tematyki stosunków polsko-niemieckich*, „Przegląd Zachodni”, R.19, 1963, nr 4, s. 171.
7. Orlik Tadeusz, *Laureaci nagród miasta Poznania za rok 1960*, „Kronika Miasta Poznania” 2, 1961, s. 107–108.
8. Szczaniecki M., *Bolesław Wiewióra (1926–1963)*, tamże, 1, 1964, s. 64–66.
9. Wąsicki J., *Bolesław Wiewióra*, [w:] *Wielkopolski Słownik Biograficzny*, pod red. A. Gąsiorowskiego i J. Topolskiego, Warszawa-Poznań 1981, s. 818.

PRZEGŁĄD ZWARTOŚCI INWENTARZA

	pozycja inwentarza
I. Materiały twórczości naukowej	1–38
A. Prace naukowe i artykuły	1–18
B. Referaty i odczyty	19–22
C. Wykłady i recenzje	23–32
D. Materiały warsztatowe	33–40
II. Materiały działalności naukowej	41–45
III. Korespondencja	46–47
A. Korespondencja wychodząca	46
B. Korespondencja wpływająca	47
IV. Materiały o twórcy zespole	48–50
V. Materiały obce	51–53
Aneksy	1–3

I. MATERIAŁY TWÓRCZOŚCI NAUKOWEJ

A. Prace naukowe i artykuły

1. *Interpretacja umów międzynarodowych*
Praca magisterska
1950, masz., 1., k. 80
2. *Polityka wschodnia NRF*
Rozdział wstępny pracy wraz z umowami autorskimi, korespondencją i dokumentacją wydawniczą,
1960, rkp., 1., k. 43
3. *Polityka wschodnia NRF*
Główne tezy pracy. Redakcja wstępna
1960, masz., 1., k. 5

4. *Some Legal Aspects of the Present Polish – German Frontier*
Artykuł – 2 wersje pracy wraz z korespondencją redakcyjną
1960, masz., 1., k. 71
5. *Some Legal Aspects of the Polish – German Issue*
Artykuł
1960, masz., 1., k. 38
6. *Stosunek NRF do granicy na Odrze i Nysie Łużyckiej*
Artykuł
1960, rkp., 2 egz., 1., k. 75
7. *Podstawy prawne przejęcia przez Polskę Ziem Zachodnich*
Artykuł wraz z korespondencją
1960, masz., 1., k. 5
8. *Prawne znaczenie układu zgorzeleckiego*
Artykuł
1960, masz., 1., k. 3
9. *Recognition of Territorial Transfer in International Law. Some Theoretical Promises*
Artykuł wraz z korespondencją
1961, masz., j. ang., 1., k. 62
10. *Niemiecka Republika Demokratyczna w stosunkach międzynarodowych*
Artykuł
1961, rkp., 1., k. 21
11. *Prawne aspekty problemu Berlina Zachodniego*
Artykuł wraz z korespondencją
1962, masz., 1., k. 32
12. *Współczesna polityka wschodnia Niemieckiej Republiki Federalnej*
Artykuł
1962, rkp., 1., k. 16
13. *Argumentacja prawnomiędzynarodowa rewizjonistów zachodnio-niemieckich*
Artykuł
B. d., masz., 1., k. 12
14. *Prawnomiędzynarodowe aspekty polskich Ziem Zachodnich*
Artykuł
B. d. (po 1960), masz., 1., k. 12
15. *Układy Poczdamskie. Granica pokoju na Odrze i Nysie i rozwój polskich Ziem Zachodnich*
Artykuł
B. d., 2 egz., 1., k. 16
16. *Recognition of Territorial Acquisitions in International Law. Some Theoretical observations*
Fragmenty artykułu
B. d., rkp., j. ang., 1., k. 7
17. *Recognition of Territorial Changes (some theoretical observations)*
Fragmenty artykułu
B. d., rkp., j. ang., 1., k. 2
18. *Uznanie zmian terytorialnych w prawie międzynarodowym*
Fragment artykułu
B. d., rkp., 1., k. 2

B. Referaty i odczyty

19. *Zachodnia granica Polski na tle sytuacji międzynarodowej w latach 1945–1961*
Referat przygotowany na IX Powszechny Zjazd Historyków Polskich w 1963 r. wraz z korespondencją
1962, masz., 2 egz., 1., k. 71
20. *Międzynarodowe prawo wojenne*
Odczyt wraz z korespondencją z nim związaną
1958, masz., 1., k. 29
21. *Granica na Odrze i Nysie Łużyckiej*
Odczyt
1961, masz., j. niem., 1., k. 6
22. *La sicurezza Europea e il piano Rapacki*
Odczyt
1962, druk, 2 egz., j. wł., 1., k. 10

C. Wykłady i recenzje

23. Interpretacje umów międzynarodowych
Materiały do ćwiczeń
1951–1957, rkp., 1., k. 170
24. Prawo wojenne
Materiały do ćwiczeń
1955, rkp., 1., k. 47
25. Granice polskie po II wojnie światowej w świetle prawa międzynarodowego
Teksty wykładów
1955–1961, rkp., 1., k. 183
26. Ogólne zagadnienia prawa międzynarodowego publicznego
Teksty wykładów
1960, rkp., 1., k. 159
27. Uznanie w prawie międzynarodowym
Teksty wykładów
1960, rkp., 1., k. 106
28. Organizacja Narodów Zjednoczonych
Teksty wykładów
1961, rkp., 1., k. 194
29. Terytorium w prawie międzynarodowym
Konspekt wykładów
1962, rkp., 1., k. 19
30. Recenzja B. W. o pracy A. Klafkowskiego, *Umowa Poczdamaska z dnia 2. VIII. 1945 r.*
Strony „Biuletynu Informacyjnego ZAP” zawierające recenzje
1960, druk., 1., k. 3
31. Recenzja B. W. o wydawnictwie źródłowym Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych
pt. *Granica na Odrze i Nysie*
1962, masz., 1., k. 16
32. Recenzja B. W. o pracy J. Sobczka, *Przesiedleńcy w Niemieckiej Republice Federalnej*
Strona „Biuletynu Informacyjnego ZAP” zawierająca recenzję
1962, druk., 1., k. 1

D. Materiały warsztatowe

33. Granica na Odrze i Nysie Łużyckiej
Wypisy, notaty, wycinki prasowe
1948–1962, rkp., masz., l., k. 188
34. Wykłady prof. Jenningsa i prof. Lauterpachta
Notatki z wykładów sporządzone przez B.W. podczas jego pobytu w
Hadze
1958–1959, rkp., l., k. 43
35. Uznawanie i nieuznawanie zmian terytorialnych w prawie międzynarodowym
Notatki, wypisy z literatury
1959–1961, rkp., l., k. 206
1960
36. Różne zagadnienia prawa międzynarodowego
Notatki i wypisy z literatury
B.d., rkp., l., k. 208
37. Jw.
B.d., rkp., l., k. 69
38. Sytuacja prawna NRD i NRF
Notatki i wypisy z literatury
B.d., rkp., l., k. 31
39. Suwerenność terytorialna
Notatki i wypisy z literatury
B.d., rkp., l., k. 28
40. Stosunek prawa międzynarodowego do wewnętrznego
Notatki B.W. do referatu Krzysztofa Skubiszewskiego
B.d., rkp., l., k. 22

II. MATERIAŁY DZIAŁALNOŚCI NAUKOWEJ

41. Akademia Prawa Międzynarodowego w Hadze
Plany zajęć i tematyka wykładowego materiału z okresu pobytu B.W. w Hadze
1957, masz., l., k. 32
42. Konferencja pracowników uniwersyteckich katedr prawa międzynarodowego publicznego. MSZW
Warszawa, 18 marca 1957
Protokół, tezy do dyskusji
1957, masz., l., k. 12
43. Seminarium szwedzko-kanadyjskie WUS (World University Service) w Sztokholmie
Sprawozdanie B.W. z uczestnictwa, uwagi doc. A. Galosa, korespondencja, folder
1961, masz., druk, l., k. 19
44. Seminarium polsko-kanadyjskie WUS w Polsce
Sprawozdania z etapów organizacji, plany imprez, spisy uczestników, korespondencja
1962, masz., l., k. 18
45. Europa i bezpieczeństwo. Konferencja zorganizowana przez tygodnik „Il Punto” (Rzym)
Sprawozdanie B.W. z uczestnictwa oraz referaty wygłoszone tamże przez p.p. A. Czajkowskiego i
C. Healeya
1962, masz., l., k. 26

III. KORESPONDENCJA

46. Korespondencja wychodząca B–U
1958–1963, masz., j. ang., pol., niem., wł., l., k. 12, zob. aneks 1
47. Korespondencja wpływająca B–W i nadawca nierozpoznany
1957–1963, rkp., masz., j. ang., czes., pol., niem., wł., l., k. 40, zob. aneks 2

IV. MATERIAŁY O TWÓRCY ZESPOŁU

48. Recenzje opublikowanych prac B.W.
Wycinki, wypisy z prasy
1957–1962, masz., druk, l., k. 29, zob. aneks 3
49. Notatki prasowe dotyczące działalności naukowej B.W.
Egzemplarze prasy i wycinki, polskie i zagraniczne
1957–1962, druk, k. 19
50. Oceny dorobku naukowego twórcy spuścizny
Ocena prof. R. Bierzanka (odpis) i prof. K. Libery (odpis)
1961, masz., l., k. 9

V. MATERIAŁY OSÓB OBCYCH

51. *Some Problems of the German Revanchist's Policy*
Wydawnictwo Zachodniej Agencji Prasowej o nieustalonym autorstwie
1962, druk, j. ang., k. 50
52. *Excerpts from Statements on Disarmement*
Politycy polscy wobec rozbrojenia (wybór tekstów), autor wyboru nieustalony
1962, druk, j. ang., k. 22
53. *Excerpts from Statements on Disarmements and Press Publikations on the German Problem*
Problem niemiecki w opinii polityków europejskich, autor opracowania nieustalony
1962, druk, j. ang., k. 20

ANEKS 1

J. 46. Korespondencja wychodząca Osoby i instytucje B–U		
1. The British Council	1963	l. 1
2. „Deutsche Aussenpolitik”	1958	l. 3
3. Goldberg Ludwik	1963	l. 1
4. Instytut Zachodni	1960	l. 1
5. Lepszy Kazimierz	1962	l. 1
6. Męclewski Edmund	1958	l. 1
7. „Il Punto”	1962	l. 1
8. University of Cambridge	1960–1963	l. 2
9. University of Nottingham	1962	l. 1

ANEKS 2

J. 47. Korespondencja wpływająca Osoby i instytucje B–W i nadawca nierozpoznany		
1. The British Council	1960–1963	l. 2
2. Československá Akademie Věd Historický ústav	1962	l. 1
3. „Deutsche Aussenpolitik”	1958	l. 1

4. Golankiewicz Krzysztof	1962	1. 1
5. Harvard University	1960	1. 2
6. Instytut Zachodni	1961	1. 1
7. Klimaszewski Mieczysław	1962	1. 1
8. „Kwartalnik Historyczny”	1958	1. 1
9. Lepszy Kazimierz	1962	1. 1
10. Mleczak Kazimierz	1962	1. 1
11. Polski Instytut Spraw Międzynarodowych	1962	1. 1
12. „Il Punto”	1962	1. 1
13. Komitet Badań Niemiec	1962	1. 1
14. University of Cambridge	1958–1963	1. 16
15. University of Nottingham	1962	1. 1
16. Walichnowski Tadeusz	1962	1. 4
17. Nadawca nierozpoznany	1957	1. 2

ANEKS 3

J.48. Recenzje prac B. W.

1. *Granica polsko-niemiecka w świetle prawa międzynarodowego*, Instytut Zachodni, Poznań 1957
2. *Granica na Odrze i Nysie Łużyckiej w polityce Zachodu*, Wydawnictwo Poznańskie 1958
3. *Niemiecka Republika Demokratyczna jako podmiot prawa Międzynarodowego*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 1961